

із захистом свободи самовираження, закріпленої в ст. 34 Конституції України як право людини на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Список використаної літератури:

1. В Інтернеті постійно діють не менше 30 веб-сайтів неонацистського і ультра націоналістичного характеру // <http://ru.tsn.ua/ukrayina/v-ukraine-stalo-bolshe-skinhedov-i-neonatsistov.html>.
2. Этническая ксенофобия в Интернете: случай сайта INGUSHETIYA.RU // <http://www.caucasica.org/analytics/detail.php?ID=1227>.
3. Антисемитизм и ксенофобия в Украине, январь–июнь 2007: хроника преступлений на почве ненависти // <http://www.vaadua.org/News/07-07/antisem%2001-06-2007.htm>.
4. Ксенофобия в Украине: текущая ситуация и тенденции // <http://forumn.kiev.ua/2008-02-69/69-09.htm>.
5. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гаврик та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К., 2003.
6. Расова дискриминация і злочини, вчинені на ґрунті ненависті («hate crimes») // <http://www.minjust.gov.ua/udhra/conf-materials-21.html>.

Надійшла до редакції 23.02.2011

ШИЯН Д.С., кандидат юридичних наук
(Запорізький юридичний інститут
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)

УДК 343.21: 343.278

**ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ
АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СИСТЕМІ ПОКАРАНЬ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

Досліджено актуальні проблеми, пов'язані з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в системі покарань.

Ключові слова: позбавлення права, обіймати посади, займатися діяльністю, вид покарання, система покарань.

Исследованы актуальные проблемы, связанные с лишением права занимать определённые должности или заниматься определённой деятельностью в системе наказаний.

Ключевые слова: лишение права, занимать должности, заниматься деятельностью, вид наказания, система наказаний.

The issues of the day, related to the presence of privation of right to hug positions are certain or to carry on certain activity in the system of punishments, are probed in the article.

Keywords: privation of right, to hold positions, carry on activity, type of punishment, system of punishments.

У статті досліджено актуальні проблеми, пов'язані з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в системі покарань. Вирішення цієї проблеми сприятиме максимальній індивідуалізації цього виду покарання, правильному встановленню підстав, порядку і меж його застосування, виявленню тих особливостей призначення цього виду покарання, які мають враховуватися судом при його застосуванні. Конкретні вчинювані злочини зовсім не схожі один на інший, що зумовлює застосування до осіб, які їх вчинили, різних форм кримінальної відповідальності, а також різних видів покарань, залежно від конкретних обставин суспільно небезпечного діяння, ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання. З цією метою в Кримінальному кодексі України (далі – КК) існує система покарань.

У юридичній літературі значна увага приділяється вченню про покарання. Але поряд із цим спеціального комплексного дослідження певних видів покарань у їх системі в Україні з часів набрання чинності КК 2001 р., на жаль, не проводилось. Деякі аспекти цього питання розглядали у монографіях: В.І. Тютюгін „Лишение права занимать определенные должности как вид наказания по советскому уголовному праву” (1982) [1], але у зв'язку зі змінами у законодавстві певні з них втратили актуальність; Ю.А. Пономаренко „Виды наказаний по уголовному праву Украины” (2009) [2]; М.І. Хавронюк у підручнику із Загальної частини кримінального права [3]. Віддаючи належне роботам зазначених та інших учених, слід визнати, що рівень на-

укового дослідження системи покарань є недостатнім.

Метою статті є вирішення актуальних проблем, пов'язаних з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в системі покарань.

Як вбачається зі ст. 51 КК, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (далі – «позбавлення права...») входить до системи покарань. Системою покарань у теорії кримінального права визначається встановлений кримінальним законом і обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості [4, с. 347]. Система покарань має такі ознаки:

1) система покарань являє собою певний їх перелік, який встановлюється тільки кримінальним законом (ст. 51 КК). Ця ознака системи підкреслює, що домінуючий у сучасній кримінально-правовій доктрині принцип, згідно з яким „немає злочину без вказівки про те в законі” (nullum crimen sine lege), щодо покарання доповнюється вимогою про те, що „немає покарання без вказівки про те в законі” (nulla poena sine lege) [5, с. 192]. Жодне покарання, у тому числі й „позбавлення права...”, не може визначатися довільно. Його розміри, порядок і підстави застосування можуть бути зазначені тільки у кримінальному законі;

2) система покарань складається з конкретних видів покарань;

3) перелік покарань, що утворюють систему покарань, є обов'язковим для суду. Суд, прерогативою якого є застосування покарання, не має права відступити від цієї системи;

4) перелік покарань, що утворюють систему, є вичерпним. Це означає, що система покарань є закінченою, завершеною;

5) види покарань розташовані в цьому переліку у певному порядку за ступенем їх порівняльної суворості [6, с. 130-139; 7, с. 120-121; 8, с. 101-102]. У КК вони розташовані починаючи від менш суворого до більш суворого виду покарання, у порядку збільшення покарання.

Однак при побудові системи покарань у чинному КК види покарань були у ній розташовані без врахування їх класифікації за порядком призначення (юридичною значущістю) на основні, додаткові та змішані. За такої побудови системи є нелогічним, наприклад, те, що конфіскація майна, яка може призначатися лише як додаткове (на додаток) до основного покарання, визначається законодавцем як більш суворий вид покарання, ніж певні основні: громадські, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців. А додаткове покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу визнається більш суворим, ніж основне покарання у виді штрафу. Вважаємо, що взагалі не можна порівнювати за ступенем суворості основне і додаткове покарання й пропонуємо характеризувати ступінь суворості основних покарань, у тому числі „позбавлення права...”, без урахування покарань, які можуть застосовуватися лише як додаткові.

У теорії кримінального права немає заперечень щодо визначення місця „позбавлення права...” у системі покарань. З перелічених дванадцяти видів покарань „позбавлення права...” знаходиться за ступенем порівняльної суворості лише на третьому місці, а отже, воно є не досить суворим видом покарання. Крім того, Н.В. Марченко, підтримуючи ідеї російських вчених В.І. Зубкової та К.О. Сича, вважає за можливе віднести „позбавлення права...” до покарань невеликої суворості [9, с. 307; 10, с. 13-14].

Виходячи з того, що ця система побудована по висхідній, менш суворим, ніж „позбавлення права...”, основним видом покарання є штраф, а додатковими – штраф та позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Більш суворими основними видами покарань є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі; додатковим – конфіскація майна.

Між покараннями у виді „позбавлення права...” та службовими обмеженнями для військовослужбовців існує певне співвідношення. Під час відбування покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців у тому числі обмежується право засудженого на обіймання вищої посади, ніж та, яку він обіймає. Однак на відміну від „позбавлення права...” засуджений не позбавляється права обіймати цю та аналогічні посади.

Як зазначалося, у ст. 51 КК простежується позиція законодавця створити систему покарань, у якій би вони були розміщені від найлегшого до найтяжчого. Щоправда, тут є певна неузгодженість. Так, „позбавлення права...” вважається більш тяжким покаранням, ніж штраф. Проте в п. 3 ст.

89 КК, коли йдеться про терміни погашення судимості, вказується, що особи, засуджені до „позбавлення права...”, після виконання цього покарання визнаються такими, що не мають судимості. Проте особи, засуджені до штрафу, визнаються такими, що не мають судимості, лише в тому випадку, коли вони протягом року з дня відбування покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину [11, с. 49]. Законодавець неухважно поставився до визначення строків погашення судимості у ст. 89 КК, не врахувавши критерію порівняльної суворості покарань, закріпленого в їх системі, встановленої у ст. 51 КК. Пропонуємо переглянути положення ст. 89 КК з урахуванням порівняльної суворості видів покарань і встановити у ній таке: „Такими, що не мають судимості, визнаються: ... 5) особи, засуджені до... позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю..., якщо вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;...”. Це можна зробити виключивши п. 3 зі ст. 89 КК і додавши до п. 5 цієї статті після слова „...штрафу,...” назву покарання у виді „позбавлення права...”.

На думку В.І. Тютюгіна, ступінь суворості повинен встановлюватись і в процесі індивідуалізації покарання, коли конкретний його захід обирає суд з урахуванням не тільки загальних положень ст. ст. 51, 65 КК, але й на основі всебічної оцінки обставин справи, особистісних особливостей і ціннісних орієнтацій засудженого [12, с. 52; 13, с. 52]. Так, „позбавлення права...” незрівнянно більш суворе покарання для фахівця, який займається цією діяльністю професійно і витратив на здобуття певних знань багато часу і праці (наприклад, лікаря), ніж для особи, яка такими властивостями не володіє (наприклад, водія-любителя). Зрозуміло, що тяжкість покарання в подібних випадках повинна враховуватися не тільки абсолютно, але й неодмінно в сполученні основного і додаткового покарань [14, с. 147].

Розглянемо класифікацію видів покарань за певними критеріями і місце „позбавлення права...” в ній. Усі покарання, передбачені в ст. 51 КК, мають специфічні ознаки, які дозволяють класифікувати їх за певними критеріями. Як справедливо вважає М.І. Хавронюк, критеріями класифікації покарань можуть виступати: а) їх юридична значущість; б) зв'язок з ізоляцією від суспільства; в) наявність чи відсутність обмежень майнового характеру; г) суб'єкт, до якого застосовується покарання; д) можливість визначення строку покарання; е) можливість чи неможливість призначення певного виду покарання у випадках, коли воно не передбачене санкцією статті Особливої частини КК [3, с. 257-258].

Згідно зі ст. 52 КК покарання за своєю юридичною значущістю або за порядком їх призначення закон поділяє на три групи: 1) покарання, які можуть застосовуватися лише як основні (основні покарання); 2) покарання, які можуть застосовуватися лише як додаткові (додаткові покарання); 3) покарання, що можуть застосовуватись і як основні, і як додаткові (так звані змішані покарання).

Основні покарання – це покарання, які не можуть додаватися до інших покарань і призначаються у вироках судів лише як самостійні. Вони ні за яких умов не можуть призначатися на додаток до інших основних покарань, не можуть бути до них приєднані. За один злочин може бути призначене тільки одне основне покарання.

Додаткові покарання – це покарання, що призначаються лише на додаток до основних покарань і самостійно застосовуватися не можуть. Відповідно до ч. 4 ст. 52 КК до основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань. Функція додаткових покарань полягає в обтяженні основного покарання з урахуванням характеру суспільної небезпеки злочину, особи, яка його вчинила. Функція додаткового покарання у виді „позбавлення права...” полягає у спеціальній превенції.

Змішане покарання – це покарання, яке залежно від обставин справи може бути застосоване або як самостійне покарання, або у випадках та в порядку, передбачених КК, додається до іншого, основного покарання як додаткове.

Згідно з ч. 3 ст. 52 КК, „позбавлення права...” належить до змішаних видів покарань [5, с. 202; 15, с. 111-112].

Законодавець у Кримінально-виконавчому кодексі України види покарань розподіляє на дві групи: 1) покарання, не пов'язані з позбавленням волі; 2) покарання у виді позбавлення волі.

І.Г. Богатирьов пропонує таку загальну класифікацію кримінальних покарань: покарання у виді позбавлення волі; покарання, не пов'язані з позбавленням волі; кримінально-правові санкції [16, с. 8]. А також поняття „кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі” визначити як

види покарань, що за своїм статусом не позбавляють особу, яка вчинила кримінальний злочин і за вироком суду визнана винною в ньому, соціальних зв'язків, роботи, сімейних відносин, і їх виконання передбачає створення необхідних умов для досягнення мети покарання [17, с. 128]. Безперечно, „позбавлення права...” належить до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Іноді у науці вживається поняття „покарання, альтернативне позбавленню волі”. Таке покарання застосовується в тих випадках, коли санкція норми КК передбачає застосування до особи, яка вчинила злочин, як покарання у виді позбавлення волі, так і основного покарання, не пов'язаного з позбавленням волі [17, с. 128].

М.І. Хавронюк поділяє покарання, що пов'язані з ізоляцією від суспільства, на дві групи: 1) покарання, пов'язані з ізоляцією від суспільства; 2) покарання, не пов'язані з ізоляцією від суспільства [3, с. 258]. За таким критерієм класифікації „позбавлення права...” належить до покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства.

П.С. Берзін спірно поділяє покарання залежно від ступеня та характеру обмеження прав і свобод засуджених на чотири групи: а) покарання майнового характеру; б) покарання, пов'язані зі службовими чи трудовими обмеженнями засудженого; в) покарання, пов'язані з використанням праці засудженого без ізоляції його від суспільства; г) покарання, пов'язані з ізоляцією засудженого від суспільства. „Позбавлення права...” він відносить до покарань, пов'язаних зі службовими чи трудовими обмеженнями засудженого [18, с. 132]. Ю.А. Пономаренко дискусійно пропонує в залежності від того, на обмеження якого суб'єктивного права засудженого вони спрямовані, розподіляти покарання на: 1) покарання, спрямовані на обмеження права на особисту волю („пов'язані з позбавленням волі”); 2) покарання, спрямовані на обмеження права власності („майнові покарання”); 3) покарання, спрямовані на обмеження права на працю; 4) покарання, спрямовані на одночасне обмеження декількох прав засудженого (комплексні покарання). „Позбавлення права...” він відносить до покарань, спрямованих на обмеження права на працю [2, с. 43-44]. Проте цей вид покарання поширюється й на неслужбову та нетрудову (непрофесійну) діяльність винного (наприклад, керування водієм-любителем особистим транспортним засобом).

За критерієм обмежень майнового характеру виділяються: 1) покарання, пов'язані з обмеженнями майнового характеру; 2) покарання, не пов'язані з такими обмеженнями [3, с. 258]. М.І. Хавронюк вважає, що „позбавлення права...” належить до покарань, не пов'язаних з обмеженнями майнового характеру [3, с. 258]. П.С. Берзін та В.П. Козирева також не відносять „позбавлення права...” до покарань майнового характеру [18, с. 132; 19]. Ю.А. Пономаренко також не визначає „позбавлення права...” як покарання, спрямоване на обмеження права власності („майнове покарання”) [2, с. 44]. У свою чергу, Е.А. Саркісова, навпаки, відносить „позбавлення права...” до покарань, пов'язаних з матеріальними обмеженнями [20, с. 142]. Хоча ніхто із цих учених не наводить аргументів на свою користь, більше схилиємося до думки П.С. Берзіна, В.П. Козиревої, Ю.А. Пономаренка та М.І. Хавронюка, оскільки, на наш погляд, обмеження майнового характеру не є обов'язковими наслідками застосування „позбавлення права...”. Нічого не заважає засудженому до цього виду покарання влаштуватися на роботу з більшою заробітною платнею порівняно з тією, що він отримував на забороненим судом місцем роботи. Тобто „позбавлення права...” безпосередньо не пов'язане з обмеженнями майнового характеру, а лише у певних випадках майнові наслідки (зменшення заробітної платні, доходу тощо) є похідними результатами застосування цього виду покарання, тому „позбавлення права...” не завжди зачіпає майнові інтереси винного.

За суб'єктом, до якого застосовуються покарання, вони класифікуються на: 1) загальні та 2) спеціальні.

При цьому серед загальних покарань виділяються покарання, які: а) можуть бути застосовані до будь-яких осіб, визнаних винними у вчиненні злочинів; б) не можуть застосовуватися до певних категорій осіб [3, с. 258].

Визначаючи основні підстави застосування позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, М.І. Бажанов слушно зазначив, що це покарання може бути призначено не будь-якій особі, а лише тій, яка посідала певну посаду або займалася певною діяльністю, тобто лише спеціальному суб'єктові. Саме тому, на його думку, це покарання відносять до числа так званих спеціальних покарань, які можуть застосовуватись лише до певного кола осіб [21, с. 208-209]. О.С. Крилова також вважає, що КК обмежує можливість призначення „по-

збавлення права...”, у тому числі й за суб’єктом злочину [22, с. 128].

Проте М.М. Становський робить дискусійний висновок, що покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади є спеціальним, оскільки воно може бути застосовано лише до обмеженого кола суб’єктів (за ч. 1 ст. 47 КК Росії – до осіб, які обіймають посади на державній службі і в органах місцевого самоврядування), а позбавлення права займатися певною діяльністю є загальним заходом покарання, оскільки суд має право застосувати його до будь-якої особи, у тому числі й посадової, якщо злочинне діяння нею вчинено у зв’язку із зайняттям тільки діяльністю, здійснюваною поза межами посадових повноважень [23, с. 54-55]. А.І. Парог висловлює думку, що за КК Росії суд не може позбавити засудженого права обіймати інші посади, крім посад на державній службі та в органах місцевого самоврядування, але може позбавити права займатися будь-якою діяльністю, крім діяльності, пов’язаної з державною або муніципальною службою [24, с. 398].

Усі згадані вчені погоджуються з тим, що „позбавлення права...” може бути призначене особі, яка обіймала певну посаду або займалася певною діяльністю. На нашу думку, не лише обіймала посаду або займалася діяльністю, але й використала їх для вчинення злочину, тому „позбавлення права...” належить до спеціальних покарань.

За можливістю визначення строку покарання всі покарання поділяють на: 1) одноактні; 2) строкові; 3) безстрокові. „Позбавлення права...” є строковим покаранням, оскільки в законі визначені певні межі строку, на який воно може бути призначене судом. Згідно з ч. 1 ст. 55 КК, цей вид покарання може бути призначений як основне покарання на строк від двох до п’яти років або як додаткове покарання на строк від одного до трьох років.

Важливе значення у судовій практиці має класифікація покарань за критерієм можливості чи неможливості призначення певного виду покарання у випадках, коли воно не передбачене санкцією статті Особливої частини КК. За цим критерієм можна виділити покарання, які: 1) можуть бути призначені тільки у випадках, якщо вони передбачені як основні чи додаткові санкцією статті Особливої частини КК (крім випадків призначення більш м’якого покарання, ніж передбачено законом – ст. 69 КК); 2) можуть бути призначені як у випадках, коли вони передбачені санкцією статті Особливої частини, так і на підставі норми Загальної частини КК; 3) взагалі не передбачені санкцією норми Особливої частини і призначаються тільки на підставі норми Загальної частини КК.

„Позбавлення права...” є видом покарання, що може бути призначене як основне тільки у випадках, передбачених у санкції норми; як додаткове – й у випадках, коли воно не передбачене в санкції норми Особливої частини КК. Згідно з ч. 2 ст. 55 КК умовами такого призначення є внутрішнє переконання суду в неможливості збереження за засудженим права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю з урахуванням: характеру злочину, вчиненого за посадою або у зв’язку із заняттям певною діяльністю; особи засудженого; інших обставин справи. При цьому посилення на ч. 2 ст. 55 КК у вироку суду є обов’язковим [25, с. 269].

Призначення покарання у випадках, коли воно не передбачено в санкції статті Особливої частини КК, треба відмежовувати від аналогії закону. Під аналогією закону розуміють застосування до суспільно небезпечного діяння, що прямо не передбачене законом в момент його вчинення, статті КК, яка встановлює кримінальну відповідальність за найбільш схожий за важливістю і характером злочин [4, с. 55-56]. Неможливе застосування за аналогією і статей Загальної частини КК. Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 65 КК суд призначає покарання, у тому числі відповідно до положень Загальної частини КК. Відповідно до ч. 2 ст. 55 КК позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання може бути призначене й у випадках, коли воно не передбачене в санкції статті Особливої частини КК, за відповідних умов. Загальна та Особлива частини КК пов’язані між собою і утворюють нерозривну систему єдність. Взаємодія норм Загальної та Особливої частин КК і складає систему КК. У цьому і полягає основна відмінність призначення покарання й у випадках, коли вони не передбачені в санкції статті Особливої частини КК, від аналогії закону.

Покарання можливо класифікувати на ті, що застосовуються, і ті, що не застосовуються до неповнолітніх. Згідно з ч. 2 ст. 98 КК, до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, суд може застосовувати додаткове покарання у виді „позбавлення права...”. Неповнолітнім суд не може призначити „позбавлення права...” як основне покарання. Згідно з ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України, неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років. На думку

В.В. Антипова, виключення можливості застосування цього виду покарання як основного до неповнолітніх значно звужує діапазон кримінально-виховного впливу на таких осіб [26, с. 10].

Таким чином, у зазначеній у ст. 51 КК системі покарань серед дванадцяти видів покарань „позбавлення права...” перебуває за ступенем порівняльної суворості лише на третьому місці, а отже, воно є не досить суворим видом покарання. Вважаємо, що взагалі не можна порівнювати за ступенем суворості основне і додаткове покарання між собою й пропонуємо характеризувати ступінь суворості основних покарань, у тому числі „позбавлення права...”, без урахування покарань, які можуть застосовуватися лише як додаткові. Пропонуємо переглянути положення ст. 89 КК в залежності від порівняльної суворості видів покарань і встановити строк погашення судимості для засуджених до „позбавлення права...” один рік. „Позбавлення права...” належить до спеціальних строкових видів покарань, що можуть застосовуватись і як основні, і як додаткові; не пов'язаних з позбавленням волі та з обмеженнями майнового характеру; спрямованих у тому числі на обмеження права на працю; як основне покарання може бути призначене тільки у випадках, передбачених у санкції норми, як додаткове – й у випадках, коли воно не передбачене в санкції норми Особливої частини КК; може бути призначене й неповнолітнім лише як додаткове покарання. Як наведені, так і інші можливі класифікації „позбавлення права...” мають не тільки теоретичне, а й важливе практичне значення, оскільки сприятимуть максимальній індивідуалізації покарання, правильному встановленню підстав, порядку і межам його застосування, виявленню тих особливостей призначення цього виду покарання, які повинен враховувати суд при його застосуванні.

Список використаної літератури:

1. Тютюгин В.И. Лишение права занимать определенные должности как вид наказания по советскому уголовному праву. – Х., 1982.
2. Пономаренко Ю.А. Виды наказаний по уголовному праву Украины: Монограф. – Х., 2009.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: Підруч. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 4-е вид., перероб. та доп. – К., 2008.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: Підруч. / За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і доп. – К., 2005.
5. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К., 2003.
6. Багрий-Шахматов Л.В. Уголовная ответственность и наказание. – Минск, 1976.
7. Беяев Н.А. Уголовно-правовая политика и пути её реализации. – Л., 1986.
8. Стручков Н.А. Уголовная ответственность и её реализация в борьбе с преступностью. – Саратов, 1978.
9. Марченко Н.В. Ретроактивність додаткових покарань як їхня іманентна риса // Від громадянського суспільства – до правової держави: Матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. – Х., 2008. – С. 306-308.
10. Марченко Н.В. Додаткові покарання та особливості їх призначення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009.
11. Бурдін В.М. Санкції окремих статей Особливої частини КК потребують змін // Життя і право. – 2004. – № 4. – С. 44-51.
12. Тютюгин В.И. О соотношении видов наказаний по степени их строгости // Проблемы социалистической законности: Республ. межведомственный науч. сб. – Х., 1991. – Вып. 26. – С. 47-52.
13. Тютюгин В.И. О соотношении видов наказаний по степени их строгости // Проблемы законности. – 1992. – Вып. 26. – С. 47-52.
14. Гальперин И.М. Наказание: социальные функции, практика применения. – М., 1983.
15. Тютюгин В.И. Порядок призначення покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю // Проблеми правознавства. – 1974. – Вып. 29. – С. 111-118.
16. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – К., 2006.
17. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавче право України: Навч. посіб. – 2-е вид., доп. і перероб. – Дніпропетровськ, 2007.
18. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 2-е вид., перероб. та доп. – К., 2008.
19. Козирева В.П. Кримінальні покарання майнового характеру за законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007.
20. Саркисова Э.А. Роль наказания в предупреждении преступлений. – Минск, 1990.
21. Бажанов М.И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. – К., 1980.
22. Крылова Е.С. Лишение права занимать определённые должности или заниматься определённой деятельностью как вид уголовного наказания по законодательству России и зарубежных стран: Дис. ... канд. юрид. наук. – Казань, 2002.

23. Становский М.Н. Назначение наказания. – СПб., 1999.
24. Российское уголовное право: в 2 т. / под ред. проф. А.И. Рапога. – М., 2001. – Т. 1: Общая часть.
25. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Під заг. ред. М.О. Потєбенька, В.Г. Гончаренка. – К., 2001. – Ч. 1: Загальна частина.
26. Антипов В.В. Обставини, що виключають можливість застосування певних видів покарань: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005.

Надійшла до редакції 20.04.2011

ГОРБУНОВ В.А., ад'юнкт
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.35

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

У статті розглядаються проблеми криміналізації в законодавстві зарубіжних країн умисного знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу, у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків. Наведено аргументи про достатню зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за цей злочин на рівні самостійної норми Кримінального кодексу України та сформульовано рекомендації щодо її вдосконалення.

Ключові слова: знищення, пошкодження, майно, злочини проти авторитету органів державної влади, працівник правоохоронного органу.

В статье рассматриваются проблемы криминализации в законодательстве зарубежных стран умышленного уничтожения либо повреждения имущества работника правоохранительного органа в связи с выполнением им служебных обязанностей. Приведены аргументы о достаточной обусловленности установления уголовной ответственности за это преступление на уровне самостоятельной нормы Уголовного кодекса Украины и сформулированы рекомендации по ее усовершенствованию.

Ключевые слова: уничтожение, повреждение, имущество, преступления против авторитета органов государственной власти, работник правоохранительного органа.

The article deals with the problem of criminalization legislation in foreign countries intentional destruction or damage to property law enforcement officer in connection with the performance of his duties. Arguments about sufficient condition to establish criminal for the crime at the level of self-regulations of the Penal Code and made recommendations for its improvement.

Keywords: damage, destruction, property, crimes against the authority of government bodies, law enforcement officer.

У виконанні визначених Конституцією України завдань держави щодо охорони людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, забезпечення недоторканності й безпеки, утвердження і забезпечення її прав та свобод, зміцненні України як правової держави важлива роль належить правоохоронним органам [2, с. 3]. Належне виконання працівниками цих структур своїх функцій залежить від наявних гарантій безпеки їх службової діяльності, захисту життя, здоров'я, власності, авторитету й інших благ від суспільно небезпечних посягань, в т.ч. й від незаконних спроб зовнішнього впливу на їх правомірну діяльність. У сфері кримінально-правових відносин такими гарантіями є низка приписів, які розміщені в розділі XV Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян». Одним з різновидів таких посягань визнається умисне знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам, у зв'язку з виконанням ним своїх службових обов'язків (ст. 347 КК). Кримінальна відповідальність за це діяння є одним з елементів системи захисту відносин у сфері правоохоронної діяльності. Дослідження закономірностей і тенденцій встановлення й реалізації цієї відповідальності є актуальною проблемою, яка потребує уваги з боку вітчизняної науки кримінального права.

Характеристика умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, здійснена у роботах М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, Л.П. Брич, І.І. Давидович, В.Т. Дзюби, Л.В. Дорош, М.Й. Коржанського, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, В.І. Осадчого,

